

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΩΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

ὑπὸ κ. ΒΑΣΙΛ. ΔΑΜΑΛΛΑ

Τὸ μέγα κοινωνικὸν πρόβλημα τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως αὐτῶν ἀπασχολεῖ σήμερον ὅλας τὰς χώρας. Ἀναμφιβόλως σημειοῦται καθημερινῶς πρόοδος, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, οὐδεμία δὲ σύγκρισις εἶναι δυνατὴ τῆς σημερινῆς καταστάσεως μὲ ἐκείνην τῆς πρώτης περιόδου τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἐκθέσις τοῦ ἱατροῦ Villermé, τοῦ 1836, διὰ τὴν κατάστασιν τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν Γαλλίαν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Τὰ συμπεράσματα τῆς ἐκθέσεως ταύτης δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἀκολούθως: Συνθῆκαι ἐργασίας ὑπὸ ὄρους ἀνθυγιεινοῦς, μακρὰ χρονικὰ ὄρια ἐργασίας φθάνοντα τὰς 12 καὶ 14 ὥρας ἡμερησίως, χρησιμοποίησις ἀνηλικίων 8 καὶ 10 ἐτῶν, ὑπὸ σκληρᾶς συνθήκας ἐργασίας, ἀμοιβὴ ἐργαζομένων τελείως ἀνεπαρκῆς πρὸς ἐξασφάλισιν μιᾶς ἀνθρωπίνης διαβιώσεως.

Ἴσως καὶ σήμερον ἀκόμη, παρὰ τὰς μέχρι τοῦδε προόδους, τὰ προβλήματα τῶν ἐργαζομένων δὲν ἔτυχον ἐπιτυχοῦς ἀντιμετωπίσεως εἰς ὅλας τὰς χώρας. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον ἐργασίας, ἡ σύμβασις τῆς Οὐάσιγκτων τοῦ 1921 προβλέπει τὸ ὀκτώωρον. Εἰς πολλὰς ὁμως χώρας σήμερον, ἡ διάρκεια ἐργασίας εἶναι μικροτέρα τῶν ὀκτῶ ὡρῶν ἡμερησίως. Διὰ τοὺς ὄρους ὑγιεινῆς παρατηρεῖται μία συνεχὴς βελτίωσις, χωρὶς νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι εἰς ὅλας τὰς χώρας ἡ κατάστασις εἶναι ἰδεώδης. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἐργαζομένων, αὕτη ἐμφανίζει μεγίστας διαφορὰς ἀπὸ τῆς μιᾶς χώρας εἰς τὴν ἄλλην.

Οὕτω, εἰς τὰς Η.Π.Α., ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἐργαζομένων ἔφθασεν εἰς λίαν ὑψηλὰ ἐπίπεδα. Εἰς ὅλας τὰς βιομηχανικῶς ἀνεπτυγμένας χώρας, οἱ μισθοὶ καὶ τὰ ἡμερομίσθια ἐπιτρέπουν μίαν καλὴν διαβίωσιν, μόνον δὲ εἰς τὰς μὴ ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένας χώρας καὶ εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους ἢ ἀμοιβὴ τῶν ἐργαζομένων εἶναι χαμηλὴ, ἡ ἀνεργία δὲ καὶ ἡ ἀπασχόλησις ἀποτελοῦν μίαν θλιβερὰν πραγματικότητα.

Αἱ ἀντιλήψεις τοῦ Keynes καὶ τῶν ὁπαδῶν του περὶ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως συνετέλεσαν εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀνεργίας, ἐμφανῆ ὁμως ἀποτελέσματα ἐπετεύχθησαν μόνον εἰς τὰς οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένας χώρας. Εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους, ἡ κατάστασις ἔχει τὴν μορφήν φαύλου κύκλου, ἢ θραῦσις τοῦ ὁποίου ἀπαιτεῖ ἐξωτερικὴν ἐνίσχυσιν ὑπὸ τύπον δωρεᾶς. Τὴν κατάστασιν ταύτην ἤρριξαν νὰ ἀντιλαμβάνωνται αἱ χώραι τοῦ Ἀντι-

κοῦ κόσμον, διότι κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη ὁ ἀγὼν μεταξὺ Ἀνατολικοῦ καὶ Δυτικοῦ κόσμου θὰ συγκεντρωθῆ κυρίως εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας. Τὸ πρόβλημα τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραμείνῃ ἄλυτον· τὸ ἐρώτημα ὅμως εἶναι ἐὰν ἡ ἀνάπτυξις θὰ πραγματοποιηθῆ τῇ βοήθειᾳ καὶ ἐνισχύσει τοῦ Δυτικοῦ κόσμου ἢ τοῦ Ἀνατολικοῦ, ὁπότε αἱ συνέπειαι θὰ εἶναι μέγισται δι' ὁλόκληρον τὸν Δυτικὸν κόσμον.

Πάντα τὰ προβλήματα ταῦτα εἶναι πολυσχιδῆ καὶ πολύπλοκα, ἡ ἀνάλυσις δὲ αὐτῶν ἐντελῶς ἀδύνατος εἰς τὰ πλαίσια τῆς παρούσης μελέτης. Ἐντούτοις φρονοῦμεν, ὅτι μερικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς φύσεως τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας καὶ τῆς λειτουργίας τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας δύνανται νὰ διευκολύνουν τὴν κατανόησιν μερικῶν σημείων ἐκ τοῦ μεγάλου βασικοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος τῆς θέσεως τῶν ἐργαζομένων κατὰ τὴν σημερινὴν περίοδον.

1. Οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς

Εἰς τὴν οικονομικὴν ἐπιστήμην διδάσκεται, ὅτι οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς εἶναι τρεῖς. Ἡ ἐργασία, τὸ ἔδαφος καὶ τὸ ἀποταμεινικὸν κεφάλαιον. Περὶ τῆς σημασίας τῶν τριῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς δὲν ὑπάρχει ταυτότης ἀντιλήψεων, δύναται ὅμως νὰ ὑποστηριχθῆ, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἀποτελοῦν ὅρον ἀπαραίτητον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς παραγωγῆς ἀγαθῶν. Ἀναμφιβόλως μὲ τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐργαζομένων, ἡ προσοχὴ τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης συγκεντρῶται περισσότερον εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸν ἐργαζόμενον. Βεβαίως δὲν ἀγνοεῖται ὁ παραγωγός, οὔτε ὁ καταναλωτής, παρατηρεῖται ὅμως ὅτι οἱ ἐργαζόμενοι ἀποτελοῦν τὴν βᾶσιν τῆς παραγωγῆς, εἶναι δὲ συγχρότως καὶ καταναλωταί.

Διὰ νὰ ἐξηγηθῆ ὅμως ἡ θέσις τῶν ἐργαζομένων καὶ ἡ νομικὴ βᾶσις τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἀνατρεξώμεν εἰς τὴν ἱστορίαν. Εἰς τὰς πρωτογόνους κοινωνίας, ἐφόσον οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠδύναντο νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς ἀνάγκας τῶν διὰ τῆς θήρας, τῆς ἀλιείας καὶ τῆς συλλογῆς διαφόρων καρπῶν, συνεκέντρωσαν τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς.

Διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην, οἱ ἰδιοκτῆται ἐδαφῶν ἐχρησιμοποιοῦν, ἐκτὸς τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τῶν, καὶ ξένα πρόσωπα. Τὰ ξένα ταῦτα πρόσωπα ἐργάζοντο εἰς τοὺς ἀγρούς τοῦ ἰδιοκτῆτου τῆς γῆς, τὸ νομικὸν δὲ καθεστὼς τῆς σχέσεως ἐργασίας ἠδύνάτο νὰ ἔχη διαφόρους μορφάς. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα, τὰ ξένα πρόσωπα ἦσαν δοῦλοι, περιελθόντες εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην ὡς λεία πολέμου ἢ πωληθέντες ὑπὸ τῶν πιστωτῶν, λόγῳ ἀδυναμίας ἐξοφλήσεως τῶν χρεῶν τῶν.

Εἰς τὸν μεσαιῶνα ἐπεκράτησε κυρίως τὸ σύστημα τῆς δουλοπαροικίας. Ὁ δουλοπάροικος εἶχε δικαιώματα κατὰ πολὺν περισσότερον τοῦ δούλου. Ὑπὸ ὄρισμα πρὸς τὸν δουλοπάροικον ἠδύνάτο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ κτήματα τοῦ φεουδάρχου, ἐκ τῆς καλλιέργειας δὲ ἐλάμβανε μέρος τῶν καρπῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς δούλους, οἱ ὅποιοι ἐλάμβανον μόνον τροφήν, στέγην καὶ ἐνδυμασίαν, ὄχι δὲ μέρος τῆς ἀποδόσεως ἐκ τῆς καλλιέργειας.

Τόσον τὸ σύστημα τῆς δουλείας, ὅσον καὶ τὸ σύστημα τῆς δουλοπαροικίας ἐπεκρίθησαν δορυμύτατα καὶ ἡ προσοχὴ συγκεντρώθη εἰς τὴν ἐλευθέραν μισθωσιν ἐργασίας. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐμφανίζει ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματα ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σύστημα τῆς δουλείας καὶ τῆς δουλοπαροικίας. Ἄλλωστε, τὸ σύστημα τῆς μισθώσεως ἐργασίας ἐξεδηλώθη καὶ εἰς τὴν χειροτεχνίαν καὶ τὴν βιοτεχνίαν. Εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, εἶναι δυνατὸς ὁ ὑπολογισμὸς ἐνὸς ποσοστοῦ ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως, διὰ τὸν ἐργαζόμενον εἰς ξένα κτήματα. Εἰς τὴν χειροτεχνίαν καὶ τὴν βιοτεχνίαν, ἡ παροχὴ ἀμοιβῆς ἐργασίας εἰς χρῆμα ἐνεφανίζετο ὡς ἡ καλυτέρα λύσις.

Ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, ἡ αὔξησις τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ νομισμάτων, λόγῳ τῆς εἰσοδοῆς χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐκ τῆς Ἀμερικῆς, ἔδωκε μεγάλην ὠθησιν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν καὶ ἐν γένει εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς. Παράλληλως, αἱ ἀντιλήψεις τῆς περιόδου τῆς Ἀναγεννήσεως περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου κατέληξαν εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789, περὶ ἐλευθερίας, ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος.

Αἱ ἀντιλήψεις περὶ ἐλευθερίας ἐστρέφοντο ἐναντίον τοῦ συστήματος τῆς δουλοπαροικίας καὶ ἐναντίον τῶν συντεχνιῶν, βάσει τῶν ὁποίων ἐλειτούργει ἡ βιοτεχνία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Διὰ τὴν ἀνθρωπότητα γενικῶς καὶ διὰ τοὺς ἐργαζομένους ἀρχίζει μία νέα ἐποχὴ. Τὰ πάντα ρυθμίζονται βάσει ἐλευθέρας μισθώσεως ἐργασίας. Ἄλλὰ ποία εἶναι ἡ ἔννοια τῆς συμβάσεως ταύτης;

2. Ἡ ἐλευθέρᾳ μισθωσίς ἐργασίας

Δύο εἶναι τὰ κύρια συστατικὰ τῆς μισθώσεως ἐργασίας. Ἡ ἀμοιβὴ ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς προκαταβολῆς, ἐπὶ πλέον δὲ εἶναι προκαθορισμένη.

α'. Ἡ ἔννοια τῆς προκαταβολῆς. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας θὰ καταβληθῆ εἰς τὸ τέλος τῆς ἐβδομάδος ἢ τοῦ δεκαπενθημέρου, ἐὰν πρόκειται περὶ μισθωτῶν, χωρὶς νὰ συσχετισθῆ αὕτη μὲ τὴν διάθεσιν τοῦ προϊόντος. Ἐὰν πρόκειται περὶ ἐργασίας εἰς τὴν γεωργικὴν καλλιέργειαν, πιθανὸν ἢ συγκομιδῆ καὶ ἡ διάθεσις τοῦ προϊόντος νὰ ἀπαιτήσῃ πολλοὺς μῆνας· ὁ ἐργαζόμενος ὅμως εἰσπράττει ἀμέσως τὴν ἀμοιβὴν του. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν βιοτεχνίαν καὶ βιομηχανίαν. Ὁ ἐργαζόμενος εἰσπράττει τὴν ἀμοιβὴν του ἀμέσως, χωρὶς νὰ παρακολουθήσῃ τὴν τύχην τοῦ προϊόντος εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ὁποίου συνέβαλεν.

β'. Ἡ ἀμοιβὴ εἶναι προκαθορισμένη. Ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἐργαζομένου δὲν ἐξαρτᾶται καὶ δὲν προσδιορίζεται, κατὰ τρόπον ἄμεσον, ἐκ τῆς ἀξίας τοῦ ἀγαθοῦ, διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ὁποίου εἰργάσθη. Ἡ πληρωμὴ τοῦ ἐργαζομένου λαμβάνει χώραν μὲ βάσιν τὸν χρόνον τῆς ἀπασχολήσεως ἢ τὴν ἀπόδοσιν εἰς ποσότητα, εἰς τεμάχια.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν περίπτωσιν προσθέτου ἀμοιβῆς, αὕτη ἔχει ὡς βάσιν τὴν ἀπόδοσιν εἰς ποσότητα ἢ τὴν οἰκονομίαν πρώτων ὑλῶν. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀκόμῃ τῆς λεγομένης ἀυξήσεως τῆς παραγωγικότητος τοῦ ἐργαζομένου, διὰ τὴν

ὅποιαν εισπράττει οὗτος πρόσθετον ἀμοιβήν, ὡς κριτήριον λαμβάνεται ἡ ποσοτική ἀπόδοσις.

Βεβαίως μεταξὺ τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἐργαζομένου καὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ μία ἕμμεσος σχέσις. Ἡ δυνατότης διάθεσεως τῶν προϊόντων εἰς ἐπικερδεῖς τιμὰς ὧδεῖ εἰς αὔξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ εἰς ζήτησιν περισσοτέρων ἐργατικῶν χειρῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως τῆς ἐπιχειρήσεως προσδιορίζεται ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, δηλαδή ἀπὸ τὰς συνθήκας τῆς προσφορᾶς καὶ ζήτησεως ἀγαθῶν. Δεδομένου ὅμως, ὅτι ἡ γενικὴ ἔννοια τῆς ἀγορᾶς περιλαμβάνει τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν καὶ τὴν διεθνή τοιαύτην, τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν συνάντησιν τῆς προσφορᾶς καὶ ζήτησεως ἀγαθῶν εἰς διεθνή κλίμακα.

Αἱ συνθῆκαι αὗται τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος, εἴτε πρόκειται περὶ γεωργίας εἴτε περὶ βιομηχανίας, συντελοῦν ὥστε οἱ ἐργαζόμενοι νὰ ἐπιζητοῦν τὴν καταβολὴν μιᾶς ἀμοιβῆς, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς προκαταβολῆς καὶ εἶναι προκαθορισμένη.

Ποῖον ὅμως θὰ εἶναι τὸ ὕψος τῆς ἀμοιβῆς ταύτης καὶ βάσει ποῖων κριτηρίων πρόκειται νὰ καθορισθῇ; Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ἔδωσε πολλὰς ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα, ὅσαι εἶναι καὶ αἱ θεωρίαι περὶ τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐργαζομένων, χωρὶς καμία ἐκ τούτων νὰ φαίνεται ἱκανοποιητικὴ.

Τὸ ἀπλούστερον σχῆμα πρὸς παρακολούθησιν τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐργαζομένων εἶναι τὰ πλαίσια τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως. Ἐὰν ὑπάρξῃ μεγαλυτέρα ζήτησις ἐργατικῶν χειρῶν, ἀπὸ τὴν προσφορὰν, ἡ ἀμοιβὴ θὰ ἔχῃ τάσιν ἀνάδου. Τὸ ἀντίθετον θὰ συμβῇ ἐὰν ἡ προσφορὰ τῶν ἐργατικῶν χειρῶν ὑπερβαίῃ τὴν ζήτησιν. Οἱ κλασσικοὶ παρετήρησαν, ὅτι ὅταν δύο ἐπιχειρηματίαι τρέχουν ὀπισθεν ἐνὸς ἐργάτου, ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἐργαζομένου θὰ τείνῃ πρὸς αὔξησιν. Τὸ ἀντίθετον θὰ συμβῇ, ἐὰν δύο ἐργάται ζητοῦν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀπασχόλησιν.

Γνωρίζομεν ὅμως, ὅτι εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ἐκδηλοῦται συνεχῆς τεχνικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ πρόοδος, ἡ ὁποία διὰ τῆς κατασκευῆς μηχανῶν ἀνταγωνίζεται τοὺς ἐργαζομένους. Ἡ εἰσαγωγή τῶν μηχανῶν εἰς τὴν παραγωγὴν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἄμεσον ἐκτόπισιν ἐργατῶν καὶ τὴν δημιουργίαν ἀνεργίας. Ἀναμφιβόλως ἡ παραγωγὴ ἀγαθῶν διὰ τῶν μηχανῶν ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν μείωσιν τῶν τιμῶν καὶ τὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως, ὁπότε δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ αὔξησις τῆς ἀπασχολήσεως. Εἰς πρῶτον χρόνον ὅμως, αἱ μηχαναὶ συναγωνίζονται τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς ἐκτοπίζουν ἀπὸ τὰς ἐργασίας των.

Ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ συνεκεντροῦτο ἡ προσοχὴ τῶν ἐργατῶν κατὰ τὴν πρῶτην φάσιν τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτησαν τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς εἰσαγωγῆς μηχανῶν εἰς τὴν παραγωγὴν. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως, ἔγινε νοητόν, ὅτι ἡ τεχνικὴ πρόοδος εἶναι ἐπωφελὴς δι' ὅλας τὰς κατηγορίας τῆς κοινωνίας, καὶ ἡ ἐπίλυσις τοῦ προβλήματος ἀνεζητήθη πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν. Ὄψω, ἐπεδιώχθη ἡ μείωσις τῶν ὥρῶν ἐργασίας καὶ ἡ αὔξησις τῆς ἀμοιβῆς. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐξήσκησαν ἐπίδρασιν καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀντιλήψεις περὶ ἀγάτης καὶ ἀλληλεγγύης. Γενικῶς ὑπεστηρίχθη ἡ ἀνάγκη βελτιώσεως τῆς θέσεως

τῶν ἐργαζομένων, ἐδόθη δὲ εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα νὰ δημιουργήσουν ἐπαγγελματικὰς ὀργανώσεις, ἵνα ἐπιδιώξουν τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως αὐτῶν. Ἐνεργωρίσθη μάλιστα καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας, ὡς ἀποφασιστικὸν ὄπλον εἰς χεῖρας τῶν ἐργαζομένων.

Ἴσως ὅμως προκύψῃ τὸ ἐρώτημα, διὰ ποῖον λόγον ἐμφανίζονται δυσχερεῖαι διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν ἐργαζομένων; Εἰς ποῖον σημεῖον προσκρούει ἡ αὔξησις τῆς ἀμοιβῆς καὶ ἡ μείωσις τῶν ὥρῶν ἐργασίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταπολεμηθῇ τὸ φαινόμενον τῆς ἀνεργίας; Τὴν ἐξήγησιν τῆς δυσχερείας θὰ ἀντιληφθῶμεν διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ προβλήματος τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐξειδικεύσεως εἰς τὴν παραγωγὴν.

3. Ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων

Ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων ἔχει ἀποφασιστικὴν σημασίαν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου, ἡ παραγωγικὴ προσπάθεια τῶν ἀνθρώπων συντελεῖται διὰ τὴν ἀγορὰν, δηλαδὴ πρὸς διάθεσιν εἰς ἄλλους. Ἀναλόγως τῶν προτιμήσεων ἐκάστου ἀτόμου καὶ τῶν ἱκανοτήτων αὐτοῦ, πραγματοποιεῖται ἡ ἐκλογή ἐνὸς ἐπαγγέλματος καὶ προσφέρονται εἰς τὴν ἀγορὰν ἐμπορεύματα ἢ ὑπηρεσίαι, δηλαδὴ ἀγαθὰ μὲ τὴν γενικὴν σημασίαν τῆς λέξεως.

Ὁ γεωργὸς παράγει διάφορα ἀγαθὰ, ἐκ τῶν ὁποίων μέρος χρησιμοποιεῖται διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας του, τὸ δὲ ὑπόλοιπον διατίθεται εἰς τὴν ἀγορὰν. Ὑπάρχοντες ὅμως καὶ περιπτώσεις διαθέσεως ὀλοκλήρου τῆς παραγωγῆς εἰς τὴν ἀγορὰν. Πρόχειρον παράδειγμα ἔχομεν τὸν καπνοπαραγωγόν, ὅστις δὲν εἶναι καπνιστὴς καὶ ἐπομένως οὐδόλως χρησιμοποιεῖ τὸ προϊόν του, ἀνεξαρτήτως τῶν φορολογικῶν συνθηκῶν περὶ καταναλώσεως καπνοῦ. Τὸ ἴδιον φαινόμενον δυνάμεθα νὰ συναντήσωμεν καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν, τὴν βιοτεχνίαν καὶ τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα.

Ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων καὶ ἡ ἐξειδίκευσις εἰς τὴν παραγωγὴν διευκολύνουν τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ποιοτικὴν βελτίωσιν τῶν προϊόντων. Μάλιστα ὁ καταμερισμὸς προχωρεῖ ἔτι περισσότερον, καὶ ἐντὸς μιᾶς ἐπιχειρήσεως ἔχομεν διαφόρους ἐξειδικεύσεις. Οὕτω, διὰ τὴν καλύτεραν λειτουργίαν τῆς παραγωγῆς πραγματοποιεῖται καταμερισμὸς εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ ἕκαστος ἐργάτης περιορίζεται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς καὶ μόνης προσπάθειας καὶ ὄχι τὴν κατασκευὴν ἐξ ὀλοκλήρου ἐνὸς ἀντικειμένου.

Ἐχομεν, ὅθεν, ἐξειδίκευσιν καὶ καταμερισμὸν τῶν ἔργων εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς ἐπιχειρήσεως, ὡς καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τῶν διαφόρων ἀτόμων. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, ἀγαθὰ καὶ ὑπηρεσίαι προσφέρονται εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸς διάθεσιν, ἔναντι χρήματος, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατὴ ἡ προμήθεια ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀγαθῶν τῆς ἀρεσκείας ἐνὸς ἐκάστου.

Ἄς λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὴν περίπτωσιν ἐνὸς ἐργάτου ἢ ὑπαλλήλου. Οὗτος συμβάλλει διὰ τῆς προσπάθειάς του εἰς τὴν παραγωγὴν ἐνὸς ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον προσφέρεται εἰς τὴν ἀγορὰν. Λαμβάνει ὡς ἀντιτάθμισμα μίαν ἀμοιβήν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἀποκτήσῃ διάφορα ἀγαθὰ. Ἴδιαι φύσεως εἶναι

αὶ πράξεις καὶ τῶν ἄλλων ἀτόμων. Ἐκαστον ἄτομον προσφέρει ἀγαθὰ ἢ ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἄλλους, δηλαδή εἰς τὴν ἀγορὰν, προβαίνει δὲ συγχρόνως εἰς προμηθείας διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του.

Δίδεται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ἀγορά, εἰς τὴν πραγματικότητα δὲ ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς συναντήσεως τῆς συνολικῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως ἀγαθῶν, δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ ἀνταλλαγὴ ἀγαθῶν, ἔναντι ἄλλων ἀγαθῶν. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἕκαστον ἄτομον προσφέρει ἀγαθὰ καὶ ὑπηρεσίας, διὰ τὴν ἀποκτήσῃ ἕτερα ἀγαθὰ καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας τῆς ἀρεσκείας του. Τὴν διαδικασίαν ταύτην παρακολουθοῦντες οἱ κλασσικοὶ οικονομολόγοι ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἡ πράξις τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν ἀποτελεῖ ἀντιπραγματισμόν.

Ἔχομεν ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ μίαν ἀπὸ τὰς πολλὰς πλάνας τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, διότι ἡ πράξις τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν οὐδόλως ἀποτελεῖ ἀντιπραγματισμόν, ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς παρεμβάσεως τοῦ χρήματος. Πράγματι, ἡ μεσολάβησις τοῦ χρήματος διαχωρίζει τὴν διαδικασίαν εἰς δύο πράξεις, τὴν πώλησιν καὶ τὴν ἀγορὰν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχει οὐσιώδης διαφορὰ. Οὕτω, ἡ μὲν πώλησις εἶναι ἀπαραίτητος, διότι ἄλλως δὲν ἔχομεν τὴν δυνατότητα νὰ ἀποκτήσωμεν ἀγαθὰ, ἡ ἀγορὰ ὅμως συντελεῖται καθ' ὃ μέτρον ὑπάρχει ἀνάγκη πρὸς ἱκανοποίησιν. Ἐπομένως, αἱ δύο πράξεις οὐδόλως συμφωνοῦν χρονικῶς, δύνανται ὅμως νὰ διαφέρουν καὶ εἰς ἀξίαν, διότι αἱ ἀγοραὶ τείνουν νὰ εἶναι μικρότεραι τῶν πωλήσεων εἰς ἀξίαν, ἐφόσον ὑπάρχει τάσις δημιουργίας ἀποταμιεύσεως.

Ἀναμφιβόλως ἡ ἀποταμίεσις μετατρέπεται εἰς ἐπενδύσεις καὶ διευκολύνει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς, ἡ διαδικασία ὅμως τῆς μετατροπῆς δὲν ἔχει αὐτόματον χαρακτῆρα, ἐκδηλοῦται δὲ τὸ γνωστὸν φαινόμενον τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων.

4. Οἰκονομικαὶ διακυμάνσεις καὶ διεθνῆς καταμερισμὸς ἔργων

Ἐὰν ἐκάστη οἰκονομία ἀπετέλει μίαν κλειστὴν ἀγορὰν, τὰ προβλήματα τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων καὶ τῆς ἐξισορροπήσεως μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἀγαθῶν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν κατὰ τρόπον ἐπιτυχή. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως, αἱ διάφοροι οἰκονομίαι εὐρίσκονται εἰς συναλλαγὰς μεταξὺ τῶν καὶ ἡ ἐξισορροπήσις πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς παγκοσμίαν κλίμακα. Ὑπάρχει μία διεθνῆς ἀγορὰ διὰ τὸν καπνόν, τὸν βάμβακα, τὸν σίτον, τὰ ὑφάσματα καὶ τὰ διάφορα βιομηχανικὰ προϊόντα, εἰς ταύτην δὲ εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐπέλθῃ ἐξισορροπήσις μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως.

Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ ἐξειδίκευσις καὶ ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων ἔλαβον γενικὸν χαρακτῆρα μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν. Μὲ βάσιν τὰ συγκριτικὰ πλεονεκτήματα ἐκάστης χώρας, καθορίζεται ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν. Ἐὰν μία χώρα ἔχη φυσικὰ ἢ ἐπικτήτα πλεονεκτήματα εἰς τὴν παραγωγὴν ἐνὸς ἀγαθοῦ, θὰ συγκεντρώσῃ εἰς τοῦτο τὴν προσοχὴν της. Οὕτω, μία χώρα θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν παραγωγὴν καπνοῦ, σίτου, βάμβακος, καφέ, ἐλαίων ἢ ὑφασμάτων, μηχανημάτων καὶ ἄλλων βιομηχανικῶν ἀγαθῶν, λαμβάνουσα ὡς κριτήριον τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς.

Οἱ οικονομολόγοι παρετήρησαν, ὅτι ἐὰν ἡ παραγωγή συντελεσθῇ εἰς διεθνή κλίμακα βάσει τῶν συγκριτικῶν πλεονεκτημάτων, ἐξασφαλίζεται ἡ ἀρίστη χρησιμοποίησις τῶν διαθεσίμων πόρων καὶ ἐπιτυγχάνεται μεγαλύτερα παραγωγή ἀγαθῶν καὶ καλύτερα ποιότητος. Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι ἀληθής, θὰ ἔλροεν ὅμως ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸ διεθνὲς ἐπίπεδον νὰ καταλήγῃ εἰς ἰσοροπίαν μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως—τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει εἰς τὴν πραγματικότητα.

Τὸ φαινόμενον τῆς ἀποταμιεύσεως τείνει νὰ δημιουργήσῃ μεγαλύτεραν προσφορὰν ἀγαθῶν ἀπὸ τὴν ζήτησιν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, εἰς τὴν διεθνή ἀγορὰν ἐκδηλοῦται ἔντονος ἀνταγωνισμὸς πρὸς διὰθεσιν τῶν προϊόντων. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ὡς εἶναι γνωστόν, εἶναι ὑπὲρ τῶν ἰσχυρῶν οἰκονομικῶς χωρῶν καὶ διὰ τοῦτο ἔχομεν σήμερον τὴν διαίρεσιν τῶν χωρῶν εἰς ἀνεπτυγμένας καὶ ὑπαναπτύκτους. Διὰ τὴν κατάστασιν ταύτην συνετέλεσε καὶ ἡ ἐξειδίκευσις τῆς παραγωγῆς, βάσει τῶν συγκριτικῶν πλεονεκτημάτων, χωρὶς νὰ γίνῃ διάκρισις περὶ τῆς σημασίας ἐκάστης κατηγορίας ἀγαθῶν. Οὕτω, ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ἐξήτησεν ἀπὸ τὰς διαφόρους χώρας νὰ ἐξειδικευθοῦν εἰς τὴν παραγωγήν, βάσει τῶν συγκριτικῶν πλεονεκτημάτων, χωρὶς νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ τῆς παραγωγῆς τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ τῶν ἀγροτικῶν. Ἐν τούτοις, δι' ὅλους τοὺς προσεκτικὸς παρατηρητάς, εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ γίνῃ ἀφομοίωσις τῆς γεωργικῆς καὶ τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Ἡ βιομηχανία διαφέρει τόσον εἰς τὰς συνθήκας παραγωγῆς, ὅσον καὶ τοὺς ὄρους διαθέσεως τῶν προϊόντων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν εἰσοδημάτων ἀσυγκρίτως ὑψηλοτέρων τῆς γεωργίας.

Ἡ κατάστασις αὕτη καὶ τὸ φαινόμενον τῆς δυσκόλου ἐξισορροπήσεως τῶν ἀγαθῶν μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐξηγοῦν τὴν ἐφαρμογὴν ὑπὸ τῶν διαφόρων χωρῶν πολιτικῆς προστασίας τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς, παρὰ τὰς συστάσεις τῶν κλασσικῶν καὶ νεοκλασσικῶν περὶ ἐφαρμογῆς ἐλευθερίας εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον.

5. Κόστος παραγωγῆς καὶ ἀμοιβὴ ἐργασίας

Εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς οἰκονομίας, στηριζομένης εἰς τὸν καταμερισμὸν τῶν ἔργων, ἔστω καὶ ἐὰν διεθνῶς παρεμβάλωνται περιορισμοὶ καὶ μέτρα προστασίας, τὸ πρόβλημα τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς ἔχει δεσπύζουσαν σημασίαν. Ἄς συγκεντρώσωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τὴν περίπτωσιν μιᾶς ἐπιχειρήσεως, ἡ ὁποία παράγει διὰ τὴν ἀγορὰν διάφορα ἀγαθά.

Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ἱκανοποιητικῶν ἀποτελεσμάτων, ἡ ἐπιχείρησις πρέπει νὰ τείνῃ εἰς μείωσιν τοῦ κόστους καὶ εἰς βελτίωσιν τῆς ποιότητος. Ἐὰν πρόκειται περὶ ὑφαντουργίας, τὸ καθήκον τοῦ ἐπιχειρηματίου εἶναι νὰ προσφέρῃ τὰ ὑφάσματα του εἰς καλύτερας τιμὰς ἀπὸ τοὺς ἄλλους συναγωνιστὰς καὶ εἰς ἀνωτέραν ποιότητα. Ὁ ἀνταγωνισμὸς ἐκδηλοῦται εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἐθνικῆς ἀγορᾶς, ὡς καὶ τῆς διεθνοῦς τοιαύτης, παρὰ τὰ ὑπάρχοντα ἐμπόδια εἰς τὴν ἐλευθέραν κυκλοφορίαν τῶν ἀγαθῶν.

Γνωρίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας ἀποτελεῖ ἐν σοβαρὸν στοιχεῖον τοῦ κόστους. Βεβαίως τὸ κόστος τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἐνὸς κλάδου εἰς τὸν ἄλλον· κάθε ἐπιχειρηματίας ὅμως, ὅσον μικρὸν καὶ ἂν εἶναι τὸ κόστος ἐργασίας ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ κόστους τοῦ προϊόντος, δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ δεχθῇ ἐπιβάρυνσιν τούτου. Ἴσως ὡς ἄτομον, ὁ ἐπιχειρηματίας θὰ ἐπεθύμει νὰ χορηγήσῃ αὐξήσεις καὶ νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν τῶν ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων του· ἐν τοιοῦτον ὅμως μέτρον δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν κατάρρευσιν τῆς ἐπιχειρήσεώς του. Ἐκ τῶν πραγμάτων, ὁ ἐπιχειρηματίας εἶναι ὑπόχρεως νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς ἀνταγωνιστάς του καὶ νὰ εὐθυγραμμισθῇ εἰς τὴν ἀκολουθουμένην πολιτικὴν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀνταγωνισμόν εἰς διεθνῇ κλίμακα, οὗτος ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀποτελῇ δέσμευσιν διὰ τὰς διαφόρους χώρας, ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Οὕτω, ἐὰν μία χώρα μειώσῃ τὰ χρονικὰ ὄρια ἐργασίας ἢ αὐξήσῃ τοὺς μισθοὺς καὶ τὰ ἡμερομίσθια, ὑπάρχει κίνδυνος νὰ δημιουργήσῃ ὄρους δυσμενεῖς διὰ τὴν διάθεσιν τῆς παραγωγῆς. Ὁ ξένος ἀνταγωνισμὸς δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν, ὡς καὶ εἰς τὰς τρίτας ἀγοράς. Τὰ προϊόντα μιᾶς χώρας μὲ κόστος ὑψηλότερον ὑφίστανται ἐπικίνδυνον ἀνταγωνισμόν, ὑπάρχει δὲ κίνδυνος δημιουργίας ἀνεργίας καὶ δυσχερειῶν διὰ τὴν οἰκονομίαν.

Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὑπάρχει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν πρόβλημα μειώσεως τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς· τοῦτο δὲ συνδέεται καὶ μὲ τὴν ἐπέκτασιν καὶ γενίκευσιν τῶν μηχανῶν εἰς τὴν παραγωγὴν. Ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνικὴ πρόοδος θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀτόμου ἐργαλεῖα καὶ μηχανήματα, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα ἐξασφαλίζεται κατὰ πολὺ μεγαλυτέρα ἀπόδοσις εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ βελτιώσις τῆς ποιότητος. Ἡ συνεχὴς ὅμως ἐπέκτασις τῶν μηχανῶν ἔρχεται εἰς ἀνταγωνισμόν μὲ τοὺς ἐργαζομένους.

Ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι οἱ ἐργαζόμενοι, χάρις εἰς τὴν συνδικαλιστικὴν τῶν ὁργάνωσιν ἢ τὴν κρατικὴν μέριμναν καὶ γενικῶς τὰς νέας ἀντιλήψεις περὶ τῆς ἀνάγκης βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν ἐργαζομένων, ἐπέτυχον αὐξήσιν τῆς ἀμοιβῆς των, αἱ ἐπιχειρήσεις θὰ προσπαθήσουν νὰ μειώσουν τὸ κόστος, κατὰ μονάδα παραγομένου ἀγαθοῦ, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς μηχανῶν, εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα.

Ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ ἔχομεν τὴν ἀκόλουθον διαδικασίαν. Αἱ ἐπιχειρήσεις προσπαθοῦν καθημερινῶς νὰ εἰσάγουν τελειότερας μηχανὰς εἰς τὴν παραγωγὴν ἢ προσπάθεια ὅμως αὕτη λαμβάνει περισσότερον ἔντονον χαρακτῆρα εἰς περιπτώσιν ἐπιβαρύνσεως τοῦ κόστους, λόγῳ αὐξήσεως τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας.

6. Τεχνολογικὴ πρόοδος καὶ αὐτοματισμὸς εἰς τὴν παραγωγὴν

Ἡ συνεχὴς προσπάθεια μειώσεως τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς ἐνισχύει τὴν τεχνολογικὴν πρόοδον καὶ δημιουργεῖ ἀνεργίαν. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἐκτὸς τῆς ἀνεργίας, ἢ ὁποῖα δύναται νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα οἰκονομικῶν διακυμάνσεων, προστίθεται καὶ ἡ ἀνεργία τῆς τεχνολογικῆς μορφῆς. Βεβαίως οἱ ἐργάται, οἱ

όποιοι έκτοπίζονται από τὰς μηχανάς, ἀναζητοῦν ἐργασίαν εἰς ἄλλους κλάδους εἰς μίαν δὲ ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν, τὰ προβλήματα τῆς ἀνεργίας δὲν ἐμφανίζουσι ἐπικίνδυνον μορφήν.

Πολλάκις ἐγένοντο προσπάθειαι ἐκτιμήσεως τῆς ἐπιδράσεως τῆς τεχνολογικῆς ἀνεργίας—τοῦτο ὅμως εἶναι δυσχερές. Γνωρίζομεν ἐνδεικτικῶς τὴν ἀντικατάστασιν ὠρισμένων ἐργατῶν ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν ἑνὸς μηχανήματος, εἶναι δύσκολον ὅμως νὰ ἐκτιμηθῇ ἡ τελικὴ ἐπίδρασις, διότι ἡ μείωσις τοῦ κόστους ἐπιφέρει αὔξησιν τῆς καταναλώσεως καὶ ἐπομένως αὔξησιν τῆς παραγωγῆς. Δεδομένου δέ, ὅτι καὶ αἱ μηχαναὶ διὰ νὰ παραχθοῦν ἀπαιτοῦν ἐργασίαν, ἡ τελικὴ ἐκτίμησις τῆς ἐπιδράσεως εἶναι ἐξόχως δυσχερής.

Ἐκ τῶν προσφάτων ἐξελίξεων τῆς τεχνολογίας καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ αὐτοματισμοῦ εἰς τὴν παραγωγὴν, μερικὰ παραδείγματα εἶναι πολὺ ἐντυπωσιακά. Ἐπὶ παραδείγματι, εἰς ἓν ἐργοστάσιον αὐτοκινήτων, εἰς τὰς Η.Π.Α., ἐν εἰδικὸν μηχανικὸν συγκρότημα ἐπιτρέπει τὴν παραγωγὴν 257 κυλινδρικῶν τεμαχίων τὴν ὥραν, χρησιμοποιεῖ δὲ 57 ἐργάτας. Ἡ ἰδία ἐργασία προηγουμένως ἀπῆται 1.500 ἐργάτας. Ἐχομεν δηλαδὴ μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐργαζομένων κατὰ 96 1/2%.

Ἡ ἐπιχείρησις Raytheon τοῦ Σικάγου παράγει 1.000 ραδιόφωνα ἡμερησίως, μὲ 2 ἐργάτας. Ἡ ἰδία ἐργασία ἀπῆται ἄλλοτε 200 ἐργάτας.

Τὰ παραδείγματα ταῦτα δεικνύουσι ὅτι, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, ἡ μέθοδος τοῦ αὐτοματισμοῦ εἶναι ὄντως καταπληκτικὴ. Ἀναχωροῦντες ὅμως ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης, θὰ ἦτο αὐθαιρεσία νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δημιουργεῖται κίνδυνος ἀνεργίας εἰς μεγάλην κλίμακα. Ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος μειώνει τὸ κόστος παραγωγῆς καὶ συντελεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως. Ἐπὶ πλέον δημιουργεῖται καὶ ποικιλία προϊόντων, ἡ ὁποία, ἐπίσης, αὐξάνει τὴν κατανάλωσιν.

Μάλιστα πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπὸ σημείωσιν, ὅτι ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία ἐπέτρεψε τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν ἐργατῶν, διὰ τῆς μείωσεως τῶν ὠρῶν ἐργασίας καὶ τῆς ἀξιολόγου αὐξήσεως τῆς ἀμοιβῆς. Ἄλλωστε, κατὰ τὴν σύγχρονον περίοδον δὲν στηρίζονται τὰ πάντα εἰς τὸν μηχανισμὸν τῶν τιμῶν, ἀλλ' οὗτος ὑποβοηθεῖται διὰ τῆς καταλλήλου παρεμβάσεως τοῦ Κράτους. Διερχόμεθα μίαν περίοδον μικτῆς οἰκονομίας, σκοπὸς τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἐξασφάλις πλήρους ἀπασχολήσεως καὶ ἡ βελτίωσις τοῦ βιοτικῶ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ.

Τὸ δύσκολον σημεῖον ὅμως εἶναι, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως δὲν ἔχει τὴν ἰδίαν ἐπιτυχίαν εἰς ὅλας τὰς χώρας. Εἰς ὠρισμένας χώρας ὑπάρχει πλήρης ἀπασχολήσις καὶ αὔξησις ἀξιόλογος τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας, εἰς ἄλλας ὅμως ἡ ἀνεργία καὶ ἡ ὑποἀπασχολήσις μαστίζουσι μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ.

7. Ἡ πολιτικὴ τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως

Ἡ ἐξασφάλις πλήρους ἀπασχολήσεως εἰς μίαν χώραν εἶναι δυνατή, ἐφ' ὅσον διατίθενται ὅλα τὰ παραγόμενα ἀγαθὰ. Ἡ διάθεσις αὕτη εἶναι δυνατὴ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν, ὡς καὶ εἰς τὰς ξένας ἀγοράς. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὅμως τοῦτο, εἶναι ἀνάγκη νὰ λυθῇ τὸ πρόβλημα τοῦ κόστους καὶ τῆς καλῆς ποιότητος τῶν ἀγαθῶν.

Ἐπομένως, ἐὰν μία χώρα παραγάγῃ ἀγαθὰ εἰς κόστος χαμηλότερον τῶν ἄλλων καὶ εἰς καλυτέραν ποιότητα, τότε εἶναι δυνατὴ ἡ διάθεσις τῆς παραγωγῆς καὶ ἡ ἐξασφάλισις πλήρους ἀπασχολήσεως. Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ συμβάλλει ἀποτελεσματικῶς καὶ ἡ ἐμπορικὴ πολιτικὴ ἐκάστης χώρας. Πράγματι, ἡ διάθεσις τῶν προϊόντων στηρίζεται πολλάκις εἰς τὴν προστασίαν τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, ὡς καὶ τὰς πάσης φύσεως ἐνισχύσεις κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν προϊόντων.

Τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὸ πρόβλημα τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν ἀποτελεῖ σκληρὸν ἀγῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπιτυχάνουν μόνον αἱ χώραι ἔκείναι αἱ ὁποῖαι διαθέτουν οἰκονομικὰς δυνάμεις, γνωρίζουν δὲ νὰ διεξάγουν τὴν οἰκονομικὴν μάχην μὲ ὄλους τοὺς κανόνας τῆς τέχνης. Ἡ κατάστασις αὕτη ἔφερε τὴν σημερινὴν διαίρεσιν τῶν χωρῶν εἰς ἀνεπτυγμένας καὶ εἰς ὑπαναπτύκτους. Εἰς μὲν τὰς ἀνεπτυγμένας ὑπάρχει πλήρης ἀπασχόλησις καὶ συνεχὴς βελτίωσις τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐργαζομένων, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὰς ὑπαναπτύκτους, εἰς τὰς ὁποίας τὸ πρόβλημα τῆς ἀπασχολήσεως ἔχει δῆξυτάτην μορφήν.

Εἰς τὰς προηγμένας οἰκονομίας τῶν Η.Π.Α., τῆς Ἀγγλίας, τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας κ.τ.λ., ἡ θέσις τῶν ἐργαζομένων εἶναι ἄκρως ἱκανοποιητικὴ. Μάλιστα εἰς μερικὰς χώρας, πέραν τῆς συνήθους ἀμοιβῆς ἐργασίας, παρέχονται καὶ ἄλλα πλεονεκτήματα. Τὸ σύννηθες εἶναι ἡ αὔξησις τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἐργαζομένου εἰς περίπτωσιν αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ προσπάθειαι συνδέσεως τοῦ ἐργαζομένου μὲ τὴν τύχην τῆς ἐπιχειρήσεως, διὰ τῆς χορηγήσεως μέρους τῶν κερδῶν ἢ τῆς ἐξασφάλισεως συμβολαίου μακρᾶς διάρκειας, πρὸς κάλυψιν τοῦ κινδύνου ἀνεργίας. Τὸ τελευταῖον ἀποτελεῖ ἔντονον αἴτημα εἰς μερικὰς χώρας ἐκ μέρους τῶν ἐργαζομένων, εἶναι λίαν δυσχερὴς ὅμως ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ, ἄνευ γενικωτέρων συμβάσεων διεθνοῦς χαρακτῆρος.

Κατὰ γενικὸν κανόνα, τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα ἀντιμετωπίζεται ἐπιτυχῶς εἰς τὰς προηγμένας χώρας. Ἡ θέσις τοῦ ἀμερικανοῦ ἐργάτου ἢ τοῦ ἀγγλοῦ ἔχει βελτιωθῆ σήμερον σημαντικῶς. Ἡ κατάστασις ὅμως εἶναι ὀδυνηρὰ εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας.

Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου πρέπει νὰ ἀναζητηθῆ εἰς τὴν δυσχέριαν ἐφαρμογῆς μιᾶς συνεποῦς πολιτικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Μία τοιαύτη πολιτικὴ ἀπαιτεῖ τὴν ὑπαρξιν ἀριτίας κρατικῆς ὀργανώσεως καὶ γενικῶς μίαν τεχνικὴν μόρφωσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις εἶναι ἔργον ἐνὸς καταλλήλου οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ, συνεδέθη δὲ πλέον μὲ τὴν βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν. Ἐὰν αἱ ὑπαναπτύκτοι χώραι ἐξακολουθήσουν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν παραγωγὴν γεωργικῶν προϊόντων καὶ πρώτων ὑλῶν, ἢ βελτίωσις τῆς θέσεως αὐτῶν εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατος. Ἡ ἀνταλλαγὴ βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ γεωργικῶν εἶναι εἰς βάρος τῶν γεωργικῶν χωρῶν. Τὰ μὲν βιομηχανικὰ προϊόντα τείνουν πρὸς αὔξησιν τιμῶν, τῶν δὲ γεωργικῶν καὶ πρώτων ὑλῶν μειοῦνται συνεχῶς. Οἱ ὄροι ἐμπορίου καθίστανται συνεχῶς δυσμενέστεροι διὰ τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν δωρεὰν ἐνίσχυσιν τῶν ὑπαναπτύκτων ἐκ μέρους τῶν οἰ-

κονομικῶς προηγμένων χωρῶν, τοῦτο ἀπαιτεῖ μεγάλα ποσά, ἄνευ δὲ τῆς δημιουργίας βιομηχανίας, τὸ πρόβλημα θὰ μείνῃ ἄλυτον. Ἡ δημιουργία ὅμως βιομηχανίας εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας εἶναι ὑπόθεσις ἐξόχως δυσχερής. Εἰς τὸ βάθος, ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν ἀπαιτεῖ πολλὰς θυσίας ἐκ μέρους τῶν προηγμένων χωρῶν. Ἡ μὴ ἐπίλυσις ὅμως τοῦ προβλήματος αὐτοῦ θέτει εἰς κίνδυνον ὁλόκληρον τὸν Δυτικὸν κόσμον. Ἡ βραδεία οικονομικὴ ἐξέλιξις εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας ἀδυνατεῖ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ πληθυσμιακὰ προβλήματα. Ἡ μικρὰ ἐτησία αὔξησης τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἐξουδετεροῦται ἀπὸ τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ τελικὴ δὲ βελτίωσις τῆς καταστάσεως εἶναι ἀνεπαίσθητος. Τὸ πρόβλημα εἶναι σοβαρόν, διότι οἱ λαοὶ ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν συνείδησιν τῆς καταστάσεως αὐτῶν καὶ νὰ ἀποκτοῦν τὴν αἴσθησιν ἐλλείψεων, συγκρίνοντες τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν μὲ τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας.

8. Ἀτομικὸν συμφέρον καὶ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη

Ἡ ἐπίλυσις τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατος διὰ τῆς ἀκράτου λειτουργίας τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν καὶ ἄνευ παρεμβάσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ τῆς οικονομικῆς ζωῆς. Ἡ ἐπιτυχὴς ὅμως παρέμβασις ἀπαιτεῖ ἐπαφὴν καὶ συνεργασίαν εἰς τὸ διεθνὲς ἐπίπεδον. Ὑπάρχει προφανῆς ἀνάγκη συνθιμίας τοῦ προβλήματος τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν, κατὰ τρόπον ἱκανοποιούντα τὰς διαφορὰς χώρας. Ἐπὶ τοῦ σημείου ὅμως αὐτοῦ ὑπάρχει μία σοβαρὰ ἀντίθεσις εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Δυτικοῦ κόσμου. Πράγματι, μεταξὺ τῶν Δυτικῶν χωρῶν, ὑφίσταται ἡ συμμαχία τοῦ Ν.Α.Τ.Ο. εἰς τὸ οικονομικὸν ὅμως ἐπίπεδον οὐδεὶς κατάλληλος ὀργανισμὸς ὑπάρχει πρὸς ἀμβλυσίν τῶν οικονομικῶν συγκρούσεων.

Ὅλαι αἱ προσπάθειαι εἰς τὸ διεθνὲς ἐπίπεδον προσκρούουν εἰς τὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν, καθίσταται δὲ ἀδύνατος ἡ δημιουργία ὑπερεθνικῆς ἐξουσίας. Ἐὰν ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ δὲν ἐπέλθῃ κάποιος συγκεκρισμός ἀπόψεων, οἱ κίνδυνοι θὰ εἶναι πολὺ μεγάλοι διὰ τὸν Δυτικὸν κόσμον. Ἐὰς συγκεντρώσωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη οικονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἐνοποιήσεως τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Εἰς τὸ πολιτικὸν πεδὸν ὑπάρχοντες οἱ ὀργανισμοὶ τοῦ Στρασβούργου, κέντρα ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων, καὶ οὐδὲν πέραν αὐτοῦ. Ὑπάρχοντες παραλλήλως αἱ προσπάθειαι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος τῶν γνωστῶν ἕξ χωρῶν, καὶ ἡ Ζώνη Ἐλευθέρων Ἀνταλλαγῶν τῶν ἐπτά. Δηλαδὴ ἀσυμφωνία καὶ διαίρεσις τῆς Εὐρώπης εἰς δύο ομάδας.

Ἐντούτοις, ἡ ἐπίλυσις τῶν σημερινῶν προβλημάτων ἀπαιτεῖ δημιουργίαν τῶν καταλλήλων θεσμῶν μεταξὺ τῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ γενικώτερον ὁλοκλήρου τοῦ Δυτικοῦ κόσμου, ἐξεύρεσιν δὲ τρόπου ἐπαφῆς καὶ συνεργασίας μὲ τὸν Ἀνατολικὸν συνασπισμόν. Ἡ κοινωνικὴ διαβίωσις εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατος, ἄνευ ἀμοιβαίων ὑποχωρήσεων. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο τυγχάνει ἐφαρμογῆς εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις καὶ δι' ὅλας τὰς κοινωνικὰς ομάδας.

Ἀλλὰ τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης ἔχει δύο μορφάς. Ἐμφανίζεται εἰς τὸ διεθνὲς ἐπίπεδον, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ Ἔθνους. Ἐπομένως, κάθε λογικὸς ἄνθρωπος δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀνάγκην τῆς δημιουργίας

γίας πνεύματος ἀλληλεγγύης, πρῶτον εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Δυτικοῦ κόσμου, βραδύτερον δὲ εἰς παγκοσμίαν κλίμακα. Πολλοὶ εἶναι οἱ ὑποστηρίζοντες σήμερον, ὅτι ἡ συνεχὴς αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς ἀπαιτεῖ τὴν ἀνάγκην λήψεως μέτρων εἰς παγκοσμίαν κλίμακα, μερικοὶ δὲ φθάνουν εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἀνάγκης καὶ παγκοσμίας ἀκόμη Κυβερνήσεως.

Πάντα τὰ προβλήματα ταῦτα εἶναι ἀκόμη πρόωρα καὶ θὰ βραδύνουν τὰς ἐπιπτώσεις. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος τῆς ἀλληλεγγύης μεταξὺ τοῦ Δυτικοῦ κόσμου καὶ ἡ ἐξεύρεσις τρόπου ρυθμίσεως τῶν προβλημάτων μετὰ τὸν ἀνατολικὸν συνασπισμὸν, πρὸς ἀποφυγὴν βιαίας συγκρούσεως, ἢ ὅποια θὰ ἔχη ὡς συνέπειαν τὴν καταστροφὴν τῆς ἀνθρωπότητος, ἐν μέσῳ τῶν ἀναθυμιάσεων τῶν ἀτομικῶν ὄπλων.

Παράλληλως ὅμως μετὰ τὰ προβλήματα ταῦτα, θὰ ἦτο πλάνη νὰ ἀγνοηθῇ ἡ ὑπαρξὶς κοινωνικοῦ προβλήματος ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Χώρας. Ἡ Ἑλλάς ἀντιμετωπίζει προβλήματα ἀνεργίας, ὑποαπασχολήσεως καὶ χαμηλοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου. Ὡς λειτουργεῖ σήμερον ἡ οἰκονομία μας, δημιουργεῖ αὕτη ἐν φράγμα πείνας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περικλείει ἀξιόλογον ποσοστὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Χώρας μας. Εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην εὐρίσκονται οἱ ἀνεργοὶ καὶ οἱ ὑποαπασχολούμενοι καὶ γενικῶς μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου. Τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, ἀλλὰ καὶ τὸ καλῶς νοούμενον κοινωνικὸν συμφέρον δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀφήσουν ἀδιαφόρους ἐνώπιον τῆς καταστάσεως ταύτης.

Ἡ σύντομος ἀνασκόπησις τῆς ἐξελίξεως τῆς θέσεως τῶν ἐργαζομένων ἐν τῷ τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας ὑπογραμμίζει τὴν ὑπαρξίν συνεχῶς προβλημάτων, ἢ ἀντιμετώπισις τῶν ὁποίων ἀπέτελεσε τὸ καθήκον τοῦ Κράτους. Εἰς τὴν σημερινὴν συγκεκριμένην περίοδον, ἐπιβάλλεται ἡ καταπολέμησις τῆς ἀνεργίας καὶ ἡ ἀνακούφισις τῶν πασχόντων ἀδελφῶν μας—ὄλων ἐκείνων οἱ ὅποιοι περιέπεσαν ἐντὸς τοῦ φράγματος τῆς πείνας. Ἡ μέθοδος ἔγινε πλέον γνωστὴ. Εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομίας, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς καταλλήλου οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Ἰσως τὰ περιθώρια πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην δὲν εἶναι ἀπεριόριστα. Ἡ θέσις τοῦ Ἕλληνος ἐργάτου δὲν πρόκειται νὰ φθάσῃ ἐκείνην τοῦ ἀμερικανοῦ κατὰστασιν. Εἶναι δυνατὸν ὅμως νὰ ὑπάρξῃ βελτίωσις εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν, ἐὰν ὅλοι ἐργασθῶμεν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην καὶ δημιουργήσωμεν τὰς ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις διὰ τὴν ταχεῖαν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας μας. Εἰς μίαν κοινωνίαν βασιζομένην ἐπὶ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλεγγύης ἀποτελεῖ τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος.

Ἡ θέσις τῶν ἐργαζομένων καὶ γενικῶς τῶν πασχόντων ἀδελφῶν μας πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ μέλημα καὶ καθήκον τῆς καθημερινῆς μας προσπαθείας. Οἱ φιλόσοφοι παρετήρησαν, ὅτι ἡ ἐπιδιώξις τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ ἄρτου μας ἀποτελεῖ τὴν ὑλικὴν μας ἐνασχόλησιν. Πέραν ταύτης ὅμως ὑπάρχει καὶ ἡ ἐνασχόλησις διὰ τὸν ἄρτον τῶν ἀδελφῶν μας, ἢ ὅποια ἔχει τὴν ἐννοιαν τῆς πνευματικῆς προσπαθείας.